

IEDZĪVOTĀJU PADOMES LATVIJAS PAGASTOS VIEDOKĻI UN PRIEKŠLIKUMI

Biedrība "Latvijas lauku forums" (turpmāk – LLF) laika posmā no 2022. maija līdz jūnijam veica iedzīvotāju aptauju, lai noskaidrotu iedzīvotāju viedokli par līdzdalību un nepieciešamību veidot pagastos iedzīvotāju padomes, kas kā viens no jauniem līdzdalības veidiem paredzēts Pašvaldību likumā. Līdztekus anketu apkopojumam, LLF organizēja arī tematisko diskusiju lauku kopienu un viedo ciemu forumā "Kopienų Persilāde" 2022. gada 29. jūnijā, izzinot LLF biedru un dažādu jau esošu iedzīvotāju padomju pārstāvju viedokļus.

Lai arī viedokļu izziņas laikā vēl nebija pieņemts Pašvaldību likums, tālab nebija zināms precīzs regulējums, turklāt iedzīvotāju padomes darbojās tikai dažos Latvijas novados, LLF veica aktīvo iedzīvotāju viedokļa apzināšanu, lai noskaidrotu, kā iedzīvotāji saredz iedzīvotāju padomes, to lomu un nepieciešamību.

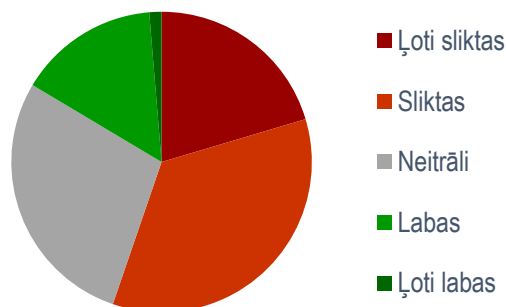
APTAUJAS REZULTĀTI

Aptaujā piedalījās 152 respondenti, no tiem izteikti lielākā daļa 86 % vecuma grupā no 30-64 gadiem, atsevišķi respondenti jaunieši vecumā no 18-29 gadiem (16 respondenti), bet tikai daži - vecumā līdz 18 gadiem vai virs 65 gadiem. Nodarbošanās ziņā, visvairāk respondenti kā savu primāro pārstāvniecību norādīja publisko pārvaldi (68 respondenti) un privāto sektoru (61 respondents), 37 respondenti pārstāvēja NVO sektoru. Vienlaikus 54% no respondentiem ir arī kādas nevalstiskās organizācijas vai neformālas aktīvu iedzīvotāju grupas (kopienas) dalībnieks.

Kopumā viedoklis tika iegūts no visiem Latvijas reģioniem, tomēr visvairāk no Zemgales (46%), vismazāk no Pierīgas reģiona (9%). Kurzemi pārstāvēja 16% respondentu, Latgali 14%, tikpat arī Vidzemi.

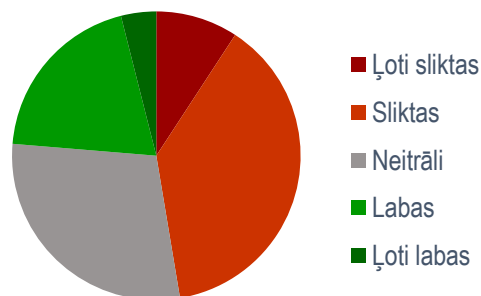
Atbildot uz jautājumu **par iespēju piedalīties savam pagastam (kopienai) svarīgu lēmumu pieņemšanā**, lielāka daļa respondentu sniedza negatīvu vērtējumu – 21% atbildēja, ka ļoti slikti vērtē dalības iespējas lēmumu pieņemšanā, 35% sniedza vērtējumu "slikti", 28% – "neitrāli". Vērtējumu "labi" sniedza tikai 15% un "ļoti labi" – 1%.

Kā jūs vērtējat savu novada iedzīvotāju iespējas piedalīties pagastos nozīmīgu lēmumu pieņemšanā

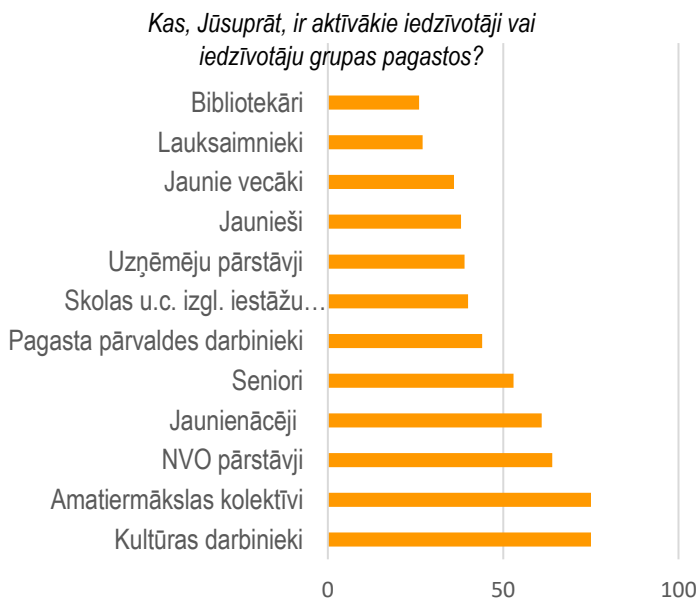

Respondentu viedoklis par **iedzīvotāju aktivitāti un vēlmi iesaistīties priekšlikumu sniegšanā un lēmumu pieņemšanā par savam pagastam nozīmīgiem jautājumiem** ir nedaudz pozitīvāks. Iedzīvotāju vēlmi iesaistīties kā ļoti labu un labu vērtē 24% respondentu, bet atbildējuši slikti vai ļoti slikti - 47%, ka neitrāli – 28%.

Kā Jūs vērtējat iedzīvotāju aktivitāti un vēlmi iesaistīties priekšlikumu sniegšanā un lēmumu pieņemšanā par savam pagastam nozīmīgiem jautājumiem?

Lai apzinātu esošo aktivitāti, respondentiem tika uzdoti jautājumi par aktīvajiem iedzīvotājiem un to veiktajām aktivitātēm. Kā aktīvākās iedzīvotāju grupas respondenti norādīja kultūras darbiniekus, amatiermākslas kolektīvu un NVO pārstāvjus (dažādu profesiju), kā arī jaunienācējus, kas pārcēlušies uz dzīvi laukos un seniorus.

Kopumā raksturojot iedzīvotājus, respondenti norāda, ka liela daļa ir neaktīvi vai kūtri, neiesaistoties aktivitātēs, aktīva ir salīdzinoši neliela daļa iedzīvotāju.

Apkopojot iedzīvotāju biežāk izmantotos komunikācijas veidus savu priekšlikumu izteikšanai, var secināt, ka joprojām dominē telefoniskā saziņa, iesniegumi un klātienes tikšanās (secībā pēc biežāk minētajām):

- Zvani atbildīgajām personām (39),
- Vēstules un iesniegumi pašvaldībai, t.sk. pastkastītes pie domes (37),
- Klātienes tikšanās ar deputātiem, darbiniekiem (36),
- Sapulces, forumi un darba grupas (15),
- Sociālie tīkli problēmas aktualizēšanai (8),
- Individuālas tikšanās vai pieņemšanas laiki (8),
- Pašvaldības izveidotā saziņas platforma (3),
- Dalība attālinātās sēdes (3),
- Parakstu vākšana un vai aptaujas (2).

Vienlaikus jānorāda, ka visiem šiem veidiem, respondenti minēja gan pozitīvus piemērus ar reālu, sasniegtu rezultātu, gan arī formālu pieeju, kad iedzīvotāji palikuši neziņā par to, vai un kā tiek strādāts ar to izteiktajiem priekšlikumiem. Tika norādīts arī uz lēnu vai neefektīvu rīcību, kā arī resursu trūkumu un neregulāru vai fragmentāru darbību.

Uz jautājumu, vai novada pagasta iedzīvotāji ir informēti par iespēju veidot iedzīvotāju padomes, 84% respondenti norāda, ka nezina, un tikai 15 %

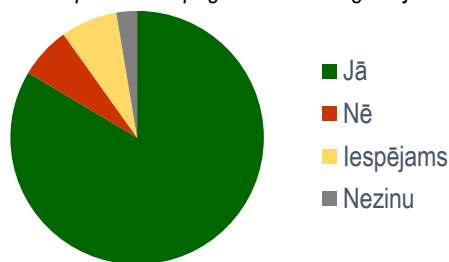
zina par iedzīvotāju padomēm kā iespējamu līdzdalības formu. Identisks viedoklis tika pausts jautājumā, vai ir zināms par diskusijām/sarunām starp iedzīvotājiem un pašvaldību par iedzīvotāju padomēm – 84% norādīja, ka šādu diskusiju nav vai par tām nav informēti. Tas norāda, ka iedzīvotāji nav informēti par šādu iespēju un apliecina nepieciešamību šo tēmu aktualizēt un informēt kopienas par iespējām iesaistīties savas ikdienas plānošanā un veidošanā. Vienlaikus atsevišķi respondenti norādīja, ka esošā informācija nav skaidra vai tās ir ļoti maz. Vairāki aptaujātie demonstrēja savu lomu iedzīvotāju padomju veidošanā:

“Jā, jo manis pārstāvētā organizācija organizēja Apkaimes ideju darbnīcas 2021. gadā, kurās tika par to runāts. Bet ir nepieciešams šīs sarunas turpināt!”

“Jā, jo paši tādas esam izveidoši - ar pašvaldības vadītāju un bijušajiem pārvaldniekiem.”

Iedzīvotāju viedokli par padomju ietekmes iespējām parāda atbildes uz jautājumu, **vai, Jūsaprāt, iedzīvotāju padomes uzlabotu iedzīvotāju aktivitāti un vēlmi iesaistīties priekšlikumu sniegšanā un lēmumu pieņemšanā par savam pagastam nozīmīgiem jautājumiem**, kur 84% atbildēja apstiprinoši, vienlaikus bažas tika paustas komentāros.

Vai, Jūsaprāt, iedzīvotāju padomes uzlabotu iedzīvotāju aktivitāti un vēlmi iesaistīties priekšlikumu sniegšanā un lēmumu pieņemšanā par savam pagastam nozīmīgiem jautājumiem?

“Atkarīgs no personālijām un viņu prasmes aizraut iedzīvotājus.”

“Ja sajūtīs, ka patiešām var ko ietekmēt, taču ir jāpaiet visai ilgam laikam, lai tam spētu noticēt.”

“Tikai tādā gadījumā, ja padomēs izvirzītie jautājumi tiktu arī atbilstoši risināti, nevis norādīti atrakstoties.”

“Iedzīvotāji no sākuma pavēros, vai tas strādā un ja redzēs sev kādu labumu, tad varbūt iesaistīsies, bet, pa lielam, manuprāt, tie kas bija aktīvi, tie arī būs.”

Aptaujā atbildes snieguši respondenti no vietām, kurās iedzīvotāju padomes jau veiksmīgi darbojas, kā piemēram, Ropažu, Rēzeknes, Limbažu un Talsu novadā, tomēr lielākā daļa respondentu aptaujā pauda cerību, ka viņu novadā šādas padomes tiks izveidotas. Tāpēc uz jautājumu, **kā Jūs vērtējat Jums zināmo**

iedzīvotāju padomju darbu, respondentu atbildes liecina, ka informācija par to esamību vai darbību ir visai svārstīga, jūtams informācijas trūkums par šo tēmu, kā arī daļa respondentu neizprot konsultatīvo un iedzīvotāju padomju atšķirības.

CEĻĀ UZ VEIKSMĪGU IEDZĪVOTĀJU PADOMJU DARBĪBU

Uz jautājumu, **kurās teritorijās jūsu novadā būtu nepieciešama iedzīvotāju pārstāvniecība**, vairākums (47%) norāda, ka visos pagastos, 42% uzskata, ka iedzīvotāju pārstāvniecības, padomes, jāveido vietās, kurās iedzīvotāji paši to vēlas, tikai 6% uzskata, ka tādas jāveido vietās, kurās ir būtiski izaicinājumi un 4%, ka lielajos pagastos, kuros ir virs 1500 iedzīvotāju.

Respondenti norāda uz dažādām pārmaiņām novadu darbā, darbinieku sastāvā, kā arī vēlēšanām un citiem procesiem, kas pēdējo divu gadu laikā ietekmējuši gan līdzdalības formātus, gan iedzīvotāju iespējas iesaistīties, vienlaikus akcentējot daudzviet pieaugošo

"Informācija ir, bet trūkst ticamības, ka pašvaldība ir tajā ieinteresēta un padomei būs kāda nozīme."

"Nav visaptveroša vērtējuma par iedzīvotāju padomju nepieciešamību. Domāju, ļoti daudz par padomes darbu būs atkarīgs no katras individuāli, tās līdera, darbošanās kārtības un tml."

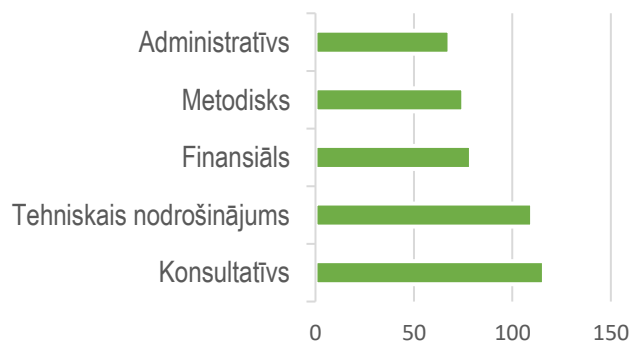
"Panākt pašvaldības rēķināšanos ar mazo ciema ļaužu vajadzībām."

"Iedzīvotāju padomes nepieciešamas, jo līdz šim mums kliboja sabiedrisko apspriešanu prakse. Iedzīvotājiem svarīgie jautājumi netika prasīti, dome zināja labāk! Tagad cilvēki ir apzinājušies, ka savu dzīves vietu var veidot paši un paši noteikt, kam te būt vai nebūt. Tiesa, pārvaldes vadītāji mums jau bijuši divi, tagad trešais, un neviens no viņiem nav vietējais. Tāpēc vēl jo vairāk iedzīvotājiem jāmobilizējas, lai "centrs" ar mums rēķinātos. Mums neiet viegli! Vietējie iedzīvotāji paši kopīgā iedzīvotāju sapulcē izvirzīja un ievēlēja savu interešu pārstāvjus. Ievēlētie padomes locekļi apzināti pildīja uzticēto misiju un visos iespējamajos veidos pauda vietējo iedzīvotāju viedokli vietējai pašvaldībai un arī plašākai auditorijai. Paši darīja un organizēja vietējās vides uzlabošanas darbus."

iedzīvotāju vēlmi izteikt savas vajadzības un nepieciešamību tikt uzklausi.

Atbildes uz jautājumu, kāds atbalsts varētu būt nepieciešams potenciālajiem iedzīvotāju padomju pārstāvjiem, liecina, ka respondenti to saredz kā savstarpēju padomes un pašvaldības sadarbību, kurā konsultācijām un tehniskajam nodrošinājumam ir būtiska nozīme padomes darba nodrošināšanā.

Kāds atbalsts varētu būt nepieciešams potenciālajiem iedzīvotāju padomju pārstāvjiem?

"Metodisks, sniedzot pieredzi darbam ar priekšlikumu izstrādi."

"Iespēja algot personālu, kas koordinē padomes darbu."

"Apmaksāts transports pieredzes apmaiņas braucieniem pie citām iedzīvotāju padomēm"

"Šo nevajadzētu pārvērst par pašvaldību finansējuma aizplūšanu iedzīvotājiem, kuri nevēlās diskutēt un ieviest labas lietas, bet vairāk vienkārši imitēt darbību, lai saņemtu finansējumu."

Respondenti tika lūgti sniegt viedokli par to, kas, viņuprāt, ir **nepieciešamās izmaiņas esošo padomju un kopienu, kā arī pašvaldību darbībā**, lai sekmētu efektīvu līdzdalību. Atbildēs tika norādīti konkrēti aspekti, kur nepieciešami uzlabojumi. Piemēram, kopienām jābūt proaktīvām, uzrunājot un iesaistot aktivitātēs jaunus cilvēkus, kā arī izvirzot savus pārstāvjus sadarbībai ar pašvaldību. Tāpat kopienām nepieciešams savu darbu plānot ar regulārām aktivitātēm, sekmējot konstruktīvu risinājumu rosināšanu. Kā būtisks aspekts tiek izcelta tieši apzināta rīcība ne vien atsevišķu pasākumu vai notikumu veidošanā, bet pastāvīgas līdzdalības veidošanā, sekmējot izpratni un aktivitāti vietējā mērogā.

Priekšlikumi iedzīvotājiem - PADOMĒM

"Jācentrējas uz vienkāršām iedzīvotāju problēmām, iesakot pašvaldībai to risināšanu."

"Jāiesaista maksimāli daudz kopienas cilvēku."

"Padomes vēl paši iedzīvotāji, tās nedrīkst ievēlēt "no augšas"".

"Jautājumu kopīga risināšana, pozitīva attieksme, veicinot pilsonisko aktivitāti."

Līdzīgs rosinājums - nodrošināt regulāras aktivitātes, tiek izteikts arī pašvaldībām, vienlaikus uzsverot nepieciešamību plašākai iedzīvotāju iesaistei, informēšanai un uzklausišanai, t.sk. sniedzot informāciju, kas saistoša un atbilstoša iedzīvotāju vajadzībām.

Interese, atvērtība sadarbībai un darbs "savā darba laukā" ikdienā tiek uzsvērts kā priekšnoteikums, ko vajadzētu īstenot, lai varētu sekmīgi veidot iedzīvotāju padomju darbu Latvijas pašvaldībās. Daži no rosinājumiem nepieciešamajām izmaiņām padomju un kopienu darbā, kā arī pašvaldībām:

Priekšlikumi PAŠVALDĪBAI

"Plašāk jāiesaistās un jāatbalsta iedzīvotāju vēlme iesaistīties."

"Jāpiešķir finansējums un jānodrošina iespēja izglītoties."

"Informācija - kādus soļus nepieciešams spert, lai sasniegtu vēlamus mērķus un motivēt iedzīvotājus."

"Atklātāk jāatspoguļo informācija par lēmumiem attiecībā uz iedzīvotāju padomju priekšlikumiem."

"Nepieciešams kaut minimāls regulējums, lai veicinātu sadarbību starp padomēm un pašvaldību. Ja nav pienākums "dzirdēt", tad ar klausīšanos vien nepietiek. Lauku rajonos arī finansējumam un izglītošanai ir liela nozīme, lai veicinātu iedzīvotāju iesaisti."

"Savlaicīga informēšana un iesaiste, jo jāņem vērā, ka padomes darbojas uz brīvprātības principiem un nav iespējama steidzama jautājumu izskatīšana."

- Aktīvie iedzīvotāji un pašvaldības pārstāvji pagastos izjūt Administratīvi teritoriālās reformas negatīvās sekas, kas izpaužas kā līdzšinējās sadarbības pasliktināšanās vai pārtrūkšana, neskaidrības par atbalsta pieejamību kopienu iniciatīvām, komunikācijas trūkums gan starp dažādiem sektoriem, gan pašvaldības vidū, gan starp NVO sektoru jaunā novada teritorijās. Aktīvajiem iedzīvotājiem trūkst informācijas par budžeta plānošanu un tā izveides pamatojumu, kā arī strukturētas, vienkopus pieejamas informācijas par plānoto un pieejamo finansējumu, aktualitātēm novadā. Nepieciešamas **jaunas sadarbības struktūras, atbildību sadalījuma un komunikācijas organogrammas izveide, izveidojot un ietverot arī iedzīvotāju padomes.**

- Lauku teritorijās ir zema iedzīvotāju līdzdalība. Nepieciešams **skaidrs un atklāts aicinājums iesaistīties gan no kopienām, gan pašvaldībām. Tāpat jāveic skaidrojošais darbs par procesu, kas notiek ar iedzīvotāju priekšlikumiem.** Ir jāpopularizē labie piemēri novadā, kur iedzīvotāju priekšlikumi ir ņemti vērā un radījuši izmaiņas, pateicoties aktīvai rīcībai, tāpat ir jāsniedz metodiskais atbalsts. Iedzīvotāju padomes var būt viens no efektīvākajiem veidiem kā iedzīvotāji var paust savu viedokli, atrisinot situāciju – kad viedoklis ir, bet nav laika, vēlmes vai iemaņu to “uzlikt uz papīra”: *“Liela daļa iedzīvotāju izsaka vēlmes un ierosinājumus savās sarunās, bet tiklīdz ir jāiet vai jāiesniedz savas vēlmes instancēs, tad gaida kad to izdarīs kāds cits.”*

- Izšķiroši nozīmīga ir **plašāku iedzīvotāju grupu stimulēšana** izteikt savu viedokli un iesaistīties savas nākotnes veidošanā, kā arī šādu iesaistes iespēju radīšana un savstarpējas uzticības veidošana, kas veicama **kopienų līderu, NVO un pašvaldības sadarbībā**, katram veicot savā atbildībā esošos

pienākumus. Tieši iedzīvotāju padomes tiek saskatītas kā aktivizētājs – *“Iedzīvotāju padomes ir nepieciešamas iedzīvotāju aktivitātes uzlabošanai, lai spētu nodot pašvaldības lēmumus “cilvēcīgā” skaidrojumā un otrādi - lai aizstāvētu iedzīvotāju intereses.”*

- Pagastos, kur pastāv iedzīvotāju padomes vai tām līdzīgas konsultatīvas formas, gan iedzīvotāji, gan pašvaldību darbinieki ļoti **pozitīvi vērtē iedzīvotāju padomju darbu**, kas varētu būt **strukturētas un regulāras sadarbības pamats**, palīdzot identificēt un labāk izprast iedzīvotāju vajadzības pagastos, kā arī kopā prioritizēt steidzamāk risināmos izaicinājumus gan katrā pagastā, gan novadā.

- Jānovērš riski par iedzīvotāju padomju un konsultatīvo padomju, kā arī domes deputātu, kas pārstāv iedzīvotāju intereses **funkciju un pienākumu pārklāšanos**, tam jāpievērš uzmanība gan izstrādājot nolikumus, gan skaidrojot nozīmīgākās atšķirības iedzīvotājiem.

- Novadā vēlams algot/ finansāli atbalstīt iedzīvotāju padomes koordinātoru, kas sekmētu padomju izveidi un darbību (īpaši sākumposmā) atbilstoši nolikumam, sniedzot konsultatīvu, tehnisku un metodisku atbalstu, uz ko īpaši norāda iedzīvotāji. *“Paļaujoties tikai uz cilvēku brīvprātību, mēs riskējam, ka jau tā aktīvie izdeg, bet citi neatrod laiku, jo algotam darbam tiek dota priekšroka.”*

- Jāizmanto *Momentum* brīdis, kad novados tiek veidotas jaunas struktūras, iedzīvotāji seko pārmaiņām jaunajā novadā, ir daudz izaicinājumu, bet vēl vairāk iespēju, t.sk. izmantojot iedzīvotāju padomju izveidi un iedzīvināšanu kā nozīmīgu instrumentu, lai atgrieztu iedzīvotāju uzticību publiskajai pārvaldei, pašvaldībai un, galvenais – pašiem sev!

“Iedzīvotāju padomes ir svarīgas kopienas attīstībā.”

“Veiksmīgai darbībai iedzīvotāju padomēm un pašvaldībai jārespektē vienu otru.”

“Lai kaut kas virzītos uz priekšu katram ir jādara.”

Kultūras ministrija

Sabiedrības integrācijas fonds

Viedokļu apkopojums par iedzīvotāju padomēm ir daļa no biedrības “Latvijas Lauku forums” īstenota projekta “Saskaņota un vietējo kopienu vajadzībās balstīta ilgtermiņa lauku attīstība”, kurš tiek finansēts no Latvijas valsts budžeta, programmas “NVO fonds” ietvaros.